

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romuald Dalewski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Żywicka (sprawozdawca)

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania J. Spółki z o.o. w W., poprzednio J. spółka z o.o. spółka komandytowa z siedzibą w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie z udziałem zainteresowanego J. G.

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 13 marca 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 stycznia 2020 r., sygn. akt III AUa 801/18,

**uchyła zaskarżony wyrok w punktach I, II, IV i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do
ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 22 września 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie stwierdził, że J.G. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu u płatnika składek „J.” sp. z o.o. w W. jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. oraz nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia od 2 października 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.

„J.1” Sp. z o.o. z siedzibą w W. złożyła odwołanie od powyższej decyzji zaskarżając ją w części dotyczącej uznania, iż ubezpieczony podlegał u odwołującej się obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia: od 1 do 31 marca 2016 r., od 1 do 2 maja 2016 r., od 3 do 5 maja 2016 r. (brak tytułu do ubezpieczeń), od 6 do 31 maja 2016 r., od 1 do 31 lipca 2016 r., od 1 do 30 września 2016 r. i od 1 listopada 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. w Odwołująca się wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji przez uznanie, iż w tych okresach ubezpieczony nie podlegał u odwołującej się obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia. W toku postępowania przed Sądem Okręgowym odwołująca się „J.” Sp. z o.o. uległa przekształceniu w w podmiot „J.1” sp. z o.o. sp. k.

Wyrokiem z 29 maja 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił odwołanie oraz zasądził od odwołującej się na rzecz organu rentowego 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. G, łączyły z J. sp. z o.o. w W. umowy zlecenia zawierane nieprzerwanie od 2 października 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.

W dniu 1 stycznia 2016 r. J. G. zawarł kolejną umowę zlecenia z J. sp. z o.o. na wykonywanie usług ochrony obiektów. W umowie wskazano, iż obowiązuje ona od 1 stycznia 2016 r. do 2 marca 2016 r. W § 4 pkt. 9 umowy zawarto stwierdzenie, iż J. G. z tytułu zawartej umowy zlecenia nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu oraz nie chce podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu. W § 4 pkt. 4 umowy wskazano, iż wynagrodzenie płatne

będzie do 28 dni po upływie okresu, na jaki została zawarta, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. Wraz z umową J. G. przedstawiono do podpisania oświadczenie, w którym informuje on, iż jest zatrudniony w innym przedsiębiorstwie na podstawie umowy, od której odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne, osiągnął wynagrodzenie brutto z tego tytułu wynosi nie mniej niż minimalne wynagrodzenie za pracę i rezygnuje z objęcia go dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym z tytułu zawarcia powyższej umowy zlecenia z odwołującą się spółką. W dniu 2 marca 2016 r. strony podpisały aneks do powyższej umowy przedłużając czas jej obowiązywania do 2 maja 2016 r.

Następnie strony podpisały kolejną umowę zlecenia na wykonywanie usług ochrony. Jako daty jej obowiązywania wskazano okres od 6 maja 2016 r. do 2 lipca 2016 r. Podobnie jak w umowie z 1 stycznia 2016 r., w § 4 pkt. 9 umowy z 6 maja 2016 r. zawarto stwierdzenie, iż J. G. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu podpisanej umowy i nie chce podlegać dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz dołączono do niej analogiczne oświadczenie ubezpieczonego jak w przypadku umowy z 1 stycznia 2016 r. Następnie aneksem z 2 lipca 2016 r. przedłużono czas trwania tej umowy do 2 września 2016 r. Jednocześnie wskazano, że jeśli żadna ze stron przed upływem terminu określonego w aneksie z 2 lipca 2016 r. nie złoży oświadczenia o niekontynuowaniu umowy, umowa ta zostaje zawarta na kolejny okres. Podobnie jak w przypadku aneksu z 2 marca 2016 r., również w tym przypadku przedłużając czas trwania umowy nie sporządzono kolejnych oświadczeń w przedmiocie podlegania przez J. G. dobrowolnym ubezpieczeniom. Ostatecznie umowa ta uległa rozwiązaniu 31 grudnia 2016 r.

W związku z podpisanymi w 2016 r. umowami J. G. otrzymał następujące wynagrodzenie od odwołującej się spółki: 22 marca 2016 r. w kwocie 832,17 zł netto, 20 maja 2016 r. w kwocie 832,17 zł netto, 21 lipca 2016 r. w kwocie 980,28 zł netto, 21 września 2016 r. w kwocie 903,36 zł netto i 22 listopada 2016 r. w kwocie 831,82 zł netto.

W dniu 1 stycznia 2016 r. J. G. podpisał również umowę zlecenia ze spółką J.1 sp. z o.o. z siedzibą w W.. Umowa ta początkowo obowiązywała od 1 stycznia 2016 r. do 2 marca 2016 r., a następnie została przedłużona aneksem z 3 marca

2016 r. do 2 maja 2016 r. i uległa rozwiązaniu z uwagi na upływ czasu, na jaki została zawarta. W umowie tej przewidziano płatność wynagrodzenia w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. W § 5 pkt. 8 umowy przewidziano, iż z wynagrodzenia przysługującego ubezpieczonemu w związku z powyższą umową potrącane będą składki na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne oraz zaliczka na podatek dochodowy.

Z J.1 Sp. z o.o. J. G. otrzymał tytułem wynagrodzenia w 2016 r. kwoty po 1.850 zł brutto w dniach 2 marca i 2 maja, za styczeń, luty i kwiecień 2016 r. spółka zadeklarowała zerową podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego.

Następnie 2 stycznia 2016 r. J. G. zawarł umowę zlecenia z Fundacją C. z siedzibą w L., zgodnie z którą zobowiązał się wykonywać usługi polegające na porządkowaniu cmentarzy żydowskich w L.. Zgodnie z treścią § 4 powyższej umowy J. G. za jej wykonanie przysługiwało wynagrodzenie ustalane w zależności od zakresu wykonanej pracy, płatne najpóźniej w ciągu 7 dni od przedstawienia rachunku. Od powyższej umowy odprowadzane były składki na ubezpieczenie społeczne. W związku z zawartą umową J. G. otrzymał w 2016 r. następujące wynagrodzenie: 400 zł netto - 15 stycznia 2016 r., 400 zł netto - 7 marca 2016 r., 400 zł netto - 19 maja 2016 r., 400 zł netto - 14 lipca 2016 r., 400 zł netto - 12 września 2016 r. i 400 zł netto - 30 grudnia 2016 r. Umowa ta obowiązywała do 31 grudnia 2016 r.

W dniu 3 maja 2016 r. J. G. podpisał też umowę zlecenia ze spółką P. sp. z o.o. z siedzibą w W. celem wykonywania czynności ochrony fizycznej na rzecz J. Sp. z o.o. w W.. Z umowy tej wynikało, że J. G. przysługuje wynagrodzenie nie mniejsze niż iloczyn liczby umówionych godzin (235) i stawki za godzinę 7,90 zł, płatne w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę. Jednocześnie P. sp. z o.o. zobowiązała się odprowadzać składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy z tytułu tej umowy. Umowa ta zawarta była na okres od 3 maja 2016 r. do 2 lipca 2016 r., a następnie przedłużona do grudnia 2016 r.

Od spółki P. tytułem wynagrodzenia otrzymał w 2016 r. kwotę 1.850 zł brutto 1 lipca 2016 r. i kwoty po 1.850,26 zł brutto: 2 września 2016 r., 2 listopada 2016 r. i 29 grudnia 2016 r., za miesiące: maj, czerwiec, sierpień i październik 2016 r. spółka ta zadeklarowała zerową kwotę podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego.

W całym spornym okresie praca wykonywana była na niezmiennych zasadach. Grafiki pracy ustalane były z wyprzedzeniem na cały kolejny miesiąc. Kolejne umowy przedstawiane były J. G. przez odwołującą się spółkę na terenie chronionych obiektów i oczekiwano od niego jedynie ich podpisania. W konsekwencji ubezpieczony nie czytał treści umów i nikt nie tłumaczył mu ich znaczenia, jak również nie tłumaczono mu znaczenia oświadczeń załączanych do tych umów. Nie negocjowano z nim treści umów, jak również nie informowano, jakie znaczenie z punktu widzenia podlegania ubezpieczeniom społecznym mają zawarte w tych umowach zapisy i dołączane do nich oświadczenia. Odwołujący się pozostawał w przekonaniu, iż w spornym okresie stroną podpisywanych przez niego kolejnych umów z podmiotem określanym jako „J.” jest ciągle ta sama spółka. J. G. świadomie i z własnej inicjatywy nie dokonywał żadnych wyborów w zakresie tytułu do podlegania ubezpieczeniom. J. G. nie miał też w odwołującej się spółce przerw w wykonywaniu umowy zlecenia w maju 2016 r., poza nieobecnościami wynikającymi z ustalonego wcześniej grafiku pracy.

Organ rentowy 25 lipca 2017 r. wszczął postępowanie wyjaśniające w celu ustalenia prawidłowych okresów podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym J. G. jako zleceniobiorcy u płatnika J. Sp. z o.o. Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego organ rentowy 22 września 2017 r. wydał zaskarżoną decyzję wskazując okresy, w których J. G. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu u płatnika składek J. Sp. z o.o., oraz w których nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu u tego płatnika jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie za niezasadne. Podniósł, że zarówno umowa z J..1 sp. z o.o., jak i umowa nr [...], podpisana z odwołującą się spółką noszą datę 1 stycznia 2016 r. (przy czym w przypadku odwołującej się była to bezpośrednia

kontynuacja poprzedniej umowy), brak było podstaw do przyjęcia pierwszeństwa czasowego umowy zawartej z J.1 sp. z o.o. W ocenie Sądu Okręgowego trafny jest również pogląd organu rentowego, iż w sytuacji, w której strony łączył nieprzerwanie stosunek prawny (umowa zlecenia) od 2 października 2014 r. i nie nastąpiła żadna przerwa ani zmiana w faktycznym sposobie wykonywania tej umowy, brak podstaw, aby przyjąć, że podpisanie przez strony kolejnego dokumentu umowy zlecenia, datowanego na 1 stycznia 2016 r., skutkuje powstaniem nowego tytułu do ubezpieczenia, odrębnego od tego, który wcześniej łączył strony. Sąd Okręgowy podkreślił, że z zeznań ubezpieczonego wynikało, że kolejne umowy podpisywane przez strony składały się w istocie na jeden nieprzerwanie łączący strony stosunek prawny. Z tych względów zasadnie Zakład przyjął, iż tytuł ubezpieczenia wynikający z umowy łączącej strony był tytułem wcześniejszym. Jednocześnie Sąd Okręgowy zauważył, że nawet gdyby przyjąć argumentację odwołującej się spółki, iż decydujące znaczenie w tym przypadku winny mieć jedynie daty wskazane w pisemnych umowach, niezależnie od faktycznych zwyczajów i ustaleń stron co do kontynuowania umowy, to i tak - zważywszy, że obie umowy datowane są na 1 stycznia 2016 r. - brak podstaw, aby uznać, że umowa zawarta z J.1 sp. z o.o. była umową wcześniejszą.

Dodatkowo, mając na względzie art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, w świetle zeznań J. G., zdaniem Sądu Okręgowego, nie można też przyjąć, iż rzeczywiście nastąpił dobrowolny i dokonany przez ubezpieczonego wybór tytułu do ubezpieczenia innego niż wynikający z umowy z odwołującą się spółką. Jak wynika bowiem z zeznań ubezpieczonego, podpisywał on umowy i oświadczenia dostarczane przez koordynatora i nie miał informacji, czy i jak wpływają one na zakres podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym. Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy wskazał, że przedłożone przez odwołującą się spółkę oświadczenia J. G. nie dotyczą wyboru konkretnej umowy zlecenia, z której ubezpieczony chciałby podlegać ubezpieczeniom. W wymienionych powyżej „oświadczeniach” wskazuje on bowiem jedynie, że posiada „inne umowy,” od których opłacane są składki na ubezpieczenie społeczne.

Za powyższym rozumowaniem przemawia również to, że od umowy zawartej przez J. G. dzień później, tj. 2 stycznia 2016 r. z Fundacją C., odprowadzano składki

na ubezpieczenie społeczne (ubezpieczony nie złożył oświadczenia o wyborze tytułu ubezpieczenia przy zawarciu tej umowy), co w ocenie Sądu Okręgowego dowodzi, że ubezpieczony dobrowolnie i z własnej inicjatywy nie był zainteresowany dokonaniem wyboru jednego tytułu ubezpieczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Powyższe okoliczności oznaczają zaś, że akcentowany przez odwołującą się spółkę wybór celem oskładkowania jedynie umów zawartych z J.1 sp. z o.o., a następnie z P. sp. z o.o. nie mógł odnieść skutku.

Zarzuty dotyczące przyjęcia, że w okresie od 3 do 5 maja 2016 r. J. G. podlegał ubezpieczeniom w związku z umową zlecenia zawartą z odwołującą się spółką, Sąd Okręgowy uznał za niezasadne. Z zeznań ubezpieczonego wynika bowiem, że w wykonywaniu przez niego umowy z odwołującą się spółką faktycznie nie było żadnej przerwy. Podpisana przez J. G. umowa z 1 stycznia 2016 r. była bowiem kontynuacją poprzedniej umowy, a następnie była ona przedłużana. Jednocześnie, choć w umowie

z 1 stycznia 2016 r. jako datę jej rozwiązania wskazano 2 maja 2016 r., zaś jako datę podpisania nowej - 6 maja 2016 r., w świetle zeznań ubezpieczonego nie ma dostatecznych podstaw, aby przyjąć, iż rzeczywiście nastąpiła faktyczna przerwa w realizacji przez strony powyższej umowy. Ubezpieczony bowiem w całym tym okresie, w tym w maju 2016 r., świadczył pracę zgodnie z ustalonym wcześniej grafikiem, na dotychczasowych zasadach i nie był informowany o jakiegokolwiek przerwie we współpracy stron. Sąd Okręgowy podkreślił też, iż umowa zawarta z P. Sp. z o.o. 3 maja 2016 r. (a więc dzień po dacie formalnego rozwiązania umowy zawartej z odwołującą się spółką, przedłużonej aneksem z 2 marca 2016 r.), zawarta została na rzecz J. sp. z o.o., co wskazuje, iż zarówno ubezpieczony jak i odwołująca się spółka faktycznie mieli wolę nieprzerwanego kontynuowania umowy.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy stwierdził, że w okolicznościach faktycznych sprawy podstawowym tytułem ubezpieczenia, jako powstałym najwcześniej, jest tytuł wynikający z umowy zlecenia łączącej strony. Brak jest wystarczających podstaw, aby przyjąć, że w okresie od 3 do 5 maja 2016 r. w związku z umową łączącą ubezpieczonego z odwołującą się spółką nie istniał tytuł ubezpieczeń.

Jednocześnie według Sądu Okręgowego brak jest podstaw, aby przyjąć, iż w 2016 r. nastąpił skuteczny wybór przez J. G. tytułu do ubezpieczenia innego niż wynikający z umowy łączącej strony. Podpisane przez J. G. oświadczenia, na które powołuje się odwołująca się spółka, nie zwalniają jej więc od obowiązku odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne za zleceniobiorcę w 2016 r. Tak więc organ rentowy prawidłowo stwierdził, że J. G. w zakwestionowanych miesiącach: marcu, maju, lipcu, wrześniu, listopadzie i grudniu 2016 r. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu jako osoba wykonująca umowę zlecenia w odwołującej się spółce.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła odwołująca się spółka, zaskarżając wyrok w całości.

Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok w pkt. 1 i poprzedzając go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie z dnia 22 września 2017 r., znak: [...], w części w ten sposób, że stwierdził, iż J. G. nie podlega, jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia, obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od 1 marca 2016 r. do 31 marca 2016 r., od 1 maja 2016 r. do 2 maja 2016 r., od 3 maja 2016 r. do 5 maja 2016 r., od 1 lipca 2016 r. do 31 lipca 2016 r., od 1 września 2016 r. do 30 września 2016 r. oraz od 1 listopada 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. u płatnika składek „J.1” spółki z o.o. spółki komandytowej z siedzibą w W. (pkt I); zmienił zaskarżony wyrok w pkt. 2 w ten sposób, że zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa prawnego (pkt II); oddalił apelację w pozostałej części (pkt III); zasądził od ZUS na rzecz „J.1” spółki z o.o. spółki komandytowej z siedzibą w W. 150 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt IV).

Sąd Apelacyjny uznał apelację odwołującej się spółki w znacznej części za uzasadnioną.

Wskazał, że trafne okazały się zarzuty naruszenia prawa procesowego, art. 233 § 1 k.p.c., przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów wyrażające się w przyznaniu wiarygodności dowodom w postaci umów zlecenia łączących ubezpieczonego i odwołującą się, z których wynikało, że z dniem 2 maja 2016 r. nastąpiło rozwiązanie jednej umowy zlecenia, a w dniu 6 maja 2016 r.

zawarcie nowej umowy zlecenia, a następnie pominięcie tych okoliczności i ustalenie, że nie doszło do faktycznej przerwy w realizacji umowy zlecenia, strony której miały wolę nieprzerwanego jej kontynuowania i wywiedzenie tych okoliczności z tego, że ubezpieczony nie pamięta takiej przerwy w wykonywaniu umowy zlecenia w maju 2016 r. - jego nieobecności wynikały z ustalonego wcześniej grafiku. W ocenie Sądu Apelacyjnego w istocie zakwestionowanie dowodów z dokumentów - okresu obowiązywania umowy, której podpisania ubezpieczony nie kwestionował, jedynie na tej podstawie, że ubezpieczony nie kojarzył, aby ktoś mówił, że w maju jest przerwa w wykonywaniu umowy lub jej koniec oraz na podstawie twierdzenia ubezpieczonego, że wykonywał pracę bez przedmiotowej przerwy, jest niewystarczające. Uznanie autentyczności dowodów z dokumentów sprawia, że zakwestionowanie ich miarodajności i wiarygodności nie może nastąpić na podstawie dość niejasnych twierdzeń mało zorientowanego w jego sytuacji prawnej zleceniobiorcy, który, jak podniósł, „nie wnikał w sprawy papierkowe”. Sąd Okręgowy przy tym uznał, że zeznania ubezpieczonego nie pozostawały w sprzeczności z okolicznościami wynikającymi z dokumentów.

Sąd Apelacyjny nie podzielił również twierdzenia Sądu Okręgowego, że zawarta 1 stycznia 2016 r. na okres do 2 marca 2016 r., następnie przedłużona do 2 maja 2016 r., między odwołującą się a ubezpieczonym umowa zlecenia, stanowiła bezpośrednią kontynuację poprzedniej umowy zlecenia (rozwiązanej 31 grudnia 2015 r.) ze skutkiem wyłączenia umowy zlecenia zawartej z J. Sp. z o.o. jako umowy z pierwszeństwa (umowy zlecenia zawarte jednego dnia). Po myśli art. 13 pkt 2 ustawy systemowej zleceniobiorcy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy, czyli ustawa wyznacza okres podlegania ubezpieczeniom. Z samego faktu zawierania przez strony kolejnych umów zlecenia i ich wykonywania nie wynika jeszcze, że w istocie strony łączy jeden nieprzerwany stosunek prawny w sytuacji gdy zawierane były kolejne umowy.

W związku z powyższym co do stanu faktycznego Sąd Apelacyjny zważył, że J. G. w dniu 2 stycznia 2016 r. zawarł umowę zlecenia na wykonywanie usługi polegającej na porządkowaniu cmentarzy żydowskich w L. z Fundacją C.. Od

wypłacanego z tytułu wykonywania tej umowy w 2016 r. wynagrodzenia (w kwotach po 400 zł netto w miesiącach ustalonych przez Sąd Okręgowy) odprowadzane były składki na ubezpieczenia społeczne (bezsporne, ustalenie poczynione na podstawie dokumentów).

W dniu 1 stycznia 2016 r. J. G. zawarł umowę zlecenia z innym niż odwołująca się płatnikiem (J. S. sp. z o.o.). Umowa ta, zawarta na okres do 2 marca 2016 r., następnie przedłużona do 2 maja 2016 r., przewidywała, że wynagrodzenie za czas jej trwania, za około 2 miesiące pracy w wymiarze 235 godzin będzie wypłacane w terminie 7 dni po upływie okresu, na jaki została zawarta. W konsekwencji ubezpieczony otrzymał z tytułu tej umowy zlecenia wynagrodzenie przelewem na rachunek bankowy 2 marca i 2 maja 2016 r.

Odwołująca się zatrudniła ubezpieczonego w dniu 1 stycznia 2016 r. również na podstawie umowy zlecenia. Z tytułu tej umowy zlecenia ubezpieczony otrzymał od odwołującej się wynagrodzenie przelewem na rachunek bankowy w marcu i w maju 2016 r. Z uwagi na to, że ubezpieczony zawierając z odwołującą się umowę zlecenia w dniu 1 stycznia 2016 r. złożył równocześnie odwołującej się oświadczenie, w którym wybrał umowę zlecenia zawartą z innym płatnikiem jako jedyny tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, odwołujący się poczynawszy od 1 stycznia 2016 r. uiszczając za ubezpieczonego (we wskazanych powyżej miesiącach uzyskiwania przez niego przychodów) jedynie składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Z upływem 2 maja 2016 r. uległa rozwiązaniu umowa zlecenia łącząca ubezpieczonego z innym płatnikiem (J.1 sp. z o.o.). Z upływem 2 maja 2016 r. uległa również rozwiązaniu umowa zlecenia łącząca ubezpieczonego z odwołującą się. Następnie w dniu 3 maja 2016 r. weszła w życie umowa zlecenia zawarta przez ubezpieczonego z kolejnym (innym) płatnikiem (P. sp. z o.o.). Ubezpieczony otrzymał z tytułu tej umowy zlecenia wynagrodzenie przelewem na rachunek bankowy w lipcu, we wrześniu, w listopadzie i grudniu 2016 r. (w kwotach równych minimalnemu wynagrodzeniu). Natomiast odwołująca się zawarła z ubezpieczonym nową umowę zlecenia dopiero 6 maja 2016 r. Ubezpieczony otrzymał z tytułu tej umowy zlecenia wynagrodzenie przelewem na rachunek bankowy w lipcu, we wrześniu, w listopadzie 2016 r. oraz w styczniu 2017 r.

W konsekwencji powyższego w ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew temu co przyjął Sąd Okręgowy:

- 1) podstawowym tytułem ubezpieczenia powstałym najwcześniej nie była umowa zlecenia zawarta jeszcze w październiku 2014 r. i kontynuowana,
- 2) w okresie od 3 maja do 5 maja 2016 r. odwołującej się nie łączyła z ubezpieczonym żadna umowa zlecenia,
- 3) na dzień 6 maja 2016 r. umowa zlecenia łącząca ubezpieczonego z odwołującą się była tytułem później powstałym niż stosunek zlecenia łączący ubezpieczonego z innym płatnikiem (P. sp. z o.o.) od 3 maja 2016 r. - przy czym odwołujący się pozostawał w 2016 r. w stosunku zlecenia z Fundacją C. uzyskując przychód w kwotach znacznie niższych niż minimalne wynagrodzenie, od którego odprowadzane były składki na ubezpieczenia społeczne.

Tymczasem Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu u odwołującej się jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia nieprzerwanie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. Tym samym Sąd Okręgowy nie uznał dokonanego przez ubezpieczonego w dniu 1 stycznia 2016 r. wyboru tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, a następie przerwy w zatrudnieniu w okresie od 3 maja do 5 maja 2016 r., a w konsekwencji pierwszeństwa umowy zlecenia z innym płatnikiem w okresie od 6 maja do 31 grudnia 2016 r.

W sprawie istotą sporu było ustalenie tytułu objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi: emerytalnym, rentowymi i wypadkowym, przy zbiegu tytułów do ubezpieczeń, w tym ustalenie dopuszczalności i skuteczności dokonania przez ubezpieczonego wyboru tytułu podlegania tym ubezpieczeniom w warunkach przepisów art. 9 ust. 2 w zw. z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w stanie faktycznym sprawy, zarzuty apelacji naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów art. 9 ust. 2 i art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przez błędną wykładnię są uzasadnione. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko odwołującego się, że art. 9 ust. 2 ustawy systemowej pozwala ubezpieczonemu - w sytuacji, gdy spełnia warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów zlecenia - na zmianę (wskazanie) tytułu ubezpieczenia na wybraną przez siebie umowę zlecenia, w tym

m.in. na taką, która nie była zawarta najwcześniej. Dopuszczenie zmiany tytułu ubezpieczenia jest uzasadnione potrzebą uelastycznienia systemu ubezpieczenia społecznego i uwzględnianiem w większym stopniu indywidualnego interesu osób ubezpieczonych. Jedynym, ale istotnym obostrzeniem przedmiotowego prawa wyboru tytułu ubezpieczenia w ramach art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, z uwagi na wysokość opłacanych składek, jest zastrzeżenie w tym przepisie art. 9 ust. 2c. Zgodnie z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 (czyli zleceniobiorca), której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z powyższej regulacji wynika, że celem ustawodawcy było, aby ubezpieczony, który zawarł kilka umów zlecenia na ten sam okres opłacił składki za dany miesiąc co najmniej od kwoty obowiązującego wówczas minimalnego wynagrodzenia za pracę. Stwierdzenie w art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, że osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej, wynikało - w ocenie Sądu Apelacyjnego - przede wszystkim z zamiaru uproszczenia obowiązków płatnika, ubezpieczonego (działań techniczno-formalnych). Jest to ponadto przejrzyste i wygodne dla organu rentowego, który zresztą sam nie jest uprawniony decydować - przy braku działań po stronie ubezpieczonego i płatnika, która umowa zlecenia z kilku obowiązujących stanowi tytuł ubezpieczenia, z zastrzeżeniem jedynie sytuacji, gdy wysokość podstawy wymiaru składek jest niższa niż minimalne wynagrodzenie. W takiej sytuacji organ rentowy jest uprawniony do zastosowania art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i samodzielnej decyzji o objęciu ubezpieczonego kolejnym tytułem ubezpieczenia, który pozwoli uzyskać składkę od kwoty odpowiadającej co najmniej minimalnemu wynagrodzeniu. Zawsze, gdy ubezpieczony jako strona umowy zlecenia życzy sobie

podlegać ubezpieczeniom społecznym także z innych tytułów, w sytuacji, gdy jego podstawa wymiaru składek wynosi już co najmniej kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a, to może na swój wniosek być objęty ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi dobrowolnie także z tych innych tytułów (art. 9 ust. 2). Powyższe ma niewątpliwie znaczenie dla wysokości jego przyszłych świadczeń z tych ubezpieczeń.

W niniejszej sprawie, jak wynika z ustaleń faktycznych, ubezpieczony korzystał z prawa wyboru tytułu ubezpieczenia zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, a podstawa wymiaru składek w spornych miesiącach: marzec, lipiec 2016 r. i za okres 1-2 maja 2016 r. z wybranego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, tj. umowy zlecenia z J.1 sp. z o.o., a następnie z tytułu umowy zlecenia P. sp. z o.o. z pierwszeństwa, nie była niższa niż określona w art. 18 ust. 4 pkt 5a ustawy systemowej. Z powyższego zatem wynika, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że w okresach: 1-31 marca 2016 r., 1-2 maja 2016 r., 1-31 lipca 2016 r., 1-30 września 2016 r. oraz 1 listopada 2016 r. - 31 grudnia 2016 r. ubezpieczony nie podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu spornych umów zlecenia z odwołującą się spółką. Zaskarżony wyrok i poprzedzająca go decyzja w tym zakresie zostały zatem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wydane z naruszeniem przepisów art. 9 ust. 2 i ust. 2c ustawy systemowej. Natomiast zawarta w dniu 1 stycznia 2016 r. umowa zlecenia łącząca odwołującą się z ubezpieczonym uległa rozwiązaniu z dniem 2 maja 2016 r. z uwagi na upływ okresu, na jaki została zawarta. Zatem ubezpieczony nie mógł podlegać ubezpieczeniom społecznym u odwołującej się z tytułu umowy zlecenia od 3 maja do 5 maja 2016 r., skoro nie łączyła go w tym okresie żadna umowa z odwołującą się. Dopiero w dniu 6 maja 2016 r. ubezpieczony i odwołująca się zawarli nową umowę zlecenia. Tym samym umowa ta była tytułem do ubezpieczeń później powstałym niż umowa zlecenia zawarta przez ubezpieczonego 3 maja 2016 r. z płatnikiem P. sp. z o.o. W związku z powyższym, skoro odwołującą się i zainteresowanego nie łączyła umowa zlecenia w okresie od 3 maja do 5 maja 2016 r. Sąd Okręgowy był zobligowany zastosować art. 13 pkt 2 ustawy systemowej.

Na uwzględnienie nie zasługiwała w ocenie Sądu Apelacyjnego natomiast apelacja w zakresie dotyczącym okresu 6-31 maja 2016 r. z uwagi na treść art. 6 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 13 pkt 2 w zw. z art. 9 ust. 2 i 2c i art. 18 ust. 3 ustawy systemowej. Z ustaleń faktycznych wynika, że w okresie zbiegu tytułów

ubezpieczenia dotyczących J. G. z umowy zlecenia z P. sp. z o.o. w okresie 6-31 maja 2016 r., wskazana jako płatnik ta ostatnia nie wypłaciła ubezpieczonemu żadnego wynagrodzenia i podstawa wymiaru składek za ten okres z tego tytułu, który powstał w dniu 3 maja 2016 r. wyniosła 0. Wynagrodzenie w wysokości 832,17 zł netto wypłaciła natomiast odwołująca się spółka przelewem w dniu 20 maja 2016 r. z tytułu umowy, która rozwiązała się 2 maja 2016 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wykładnia art. 9 ust. 2c nie może doprowadzić do takiego rezultatu, że wynagrodzenie z racji jego wysokości w kwocie równej minimalnemu wynagrodzeniu, wypłacone za wykonanie obowiązków z umowy zlecenia z J.1 w ostatnim dniu trwania relacji umownej, tj. 2 maja 2016 r., wybranej jako tytuł do ubezpieczeń, będzie decydować o objęciu obowiązkowo ubezpieczeniami z tytułów powstałych następnie (w odwołującej się Spółce 6 maja 2016 r.) i 3 maja 2016 r. (z pierwszeństwa). Wprawdzie w celu prawidłowego ustalenia obowiązku ubezpieczeń z danych tytułów, łączna podstawa wymiaru składek podlega sprawdzeniu dla każdego miesiąca odrębnie, jednakże przy uwzględnieniu reguły, że osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom - od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania, do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy (art. 13 pkt 2 ustawy systemowej). Umowa zlecenia z J.1, która stanowiła tytuł do ubezpieczeń, uległa rozwiązaniu z dniem 2 maja 2016 r., z tym dniem ustał więc tytuł do ubezpieczeń społecznych. Ustał też tytuł do ubezpieczeń społecznych, jaki stanowiła umowa zlecenia z odwołującą się z 1 stycznia 2016 r. W dniu 6 maja 2016 r. powstał nowy tytuł w związku z nową umową zlecenia z odwołującą się i istniał też tytuł wynikający z umowy zawartej z innym podmiotem – P.. O objęciu ubezpieczeniami w sytuacji tego nowego zbiegu, powstałego w dniu 6 maja 2016 r. nie może decydować to, że w ogóle za okres poprzedzający w danym miesiącu ten zbieg zostało wypłacone wynagrodzenie w kwocie równej wynagrodzeniu minimalnemu ze skutkiem wyłączenia stosowania zasady podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. W ocenie Sądu Apelacyjnego pojęcie „w danym miesiącu” we frazie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od” należy odczytać jako pozostające w związku z okresem w danym miesiącu, w jakim zbieg

tytułów do ubezpieczeń się realizuje. Nie może być tak, że dokonanie w ramach zbiegu istniejącego do 2 maja 2016 r. wypłaty wynagrodzenia w kwocie równej minimalnemu wynagrodzeniu z umowy, która jako tytuł ulega z tym dniem rozwiązaniu, sprawia, że w ramach nowego zbiegu - z jednym innym płatnikiem - nie powstaje obowiązek ubezpieczenia ze wszystkich umów wobec niewypłacenia wynagrodzenia w minimalnej kwocie. Przyjęcie, że podstawa wymiaru dotyczy wszystkich zbiegów występujących w danym miesiącu, tu dwóch od 1 do 2 maja i od 6 do 31 maja 2016 r., prowadzi do tego, że od 6 maja istnieje zbieg, co do którego o objęciu ubezpieczeniami decyduje okoliczność wypłaty wynagrodzenia w czasie mającego miejsce w danym miesiącu innego, wcześniejszego zbiegu. W takim przypadku przy wypłacie wynagrodzenia za dalszą część tego samego miesiąca nie byłaby pobierana składka, tu składkę odprowadził jeszcze trzeci zleceniodawca.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wywiódł organ rentowy, zaskarżając ten wyrok w części, tj. w zakresie punktów I, II, IV.

Skargę kasacyjną oparł na podstawie naruszenia prawa materialnego:

1) art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażającą się w stwierdzeniu, iż zleceniobiorca ma prawo wyboru tytułu ubezpieczenia, w sytuacji gdy w miesiącu, w którym dokonuje wyboru nie osiąga żadnego przychodu i nie jest w stanie określić wysokości przychodu osiąganego w następnych okresach czasu z uwagi na fakt, iż wysokość wynagrodzenia jest uzależniona od ilości przepracowanych godzin,

2) art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, przez błędną wykładnię wyrażającą się przyjęciem do podstawy wymiaru wysokość wynagrodzenia wypłaconego za okres dwóch miesięcy, podczas gdy powyższy przepis stanowi o miesięcznej podstawie wymiaru,

3) art. 2a ustawy systemowej, przez naruszenie zasady solidaryzmu społecznego, przejawiającej się akceptacją braku proporcjonalności pomiędzy okresem pracy i wynagrodzeniem uzyskanym przez ubezpieczonego, a wysokością składki odprowadzonej na ubezpieczenia społeczne.

Skarżący wniósł o uchylenie w części zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania odwołującej się spółki, a ponadto o zasądzenie od odwołującej się spółki na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej są usprawiedliwione dlatego skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie należy zauważyć, że zgodnie z danymi figurującymi w Krajowym Rejestrze Sądowym na dzień rozpoznawania niniejszej sprawy wnioskodawca spółka „J.1” Sp. z o.o. Sp. k. figuruje jako podmiot „J.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”, która to spółka powstała w wyniku przekształcenia Spółki „J.1” Sp. z o.o. sp. k. w „J.” Sp. z o.o.

Z ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie wynika, że ubezpieczony wykonywał w tym samym okresie pracę na podstawie trzech umów zlecenia zawartych z różnymi podmiotami (płatnikami), z których tylko jedna, zgodnie z wolą ubezpieczonego, stanowiła tytuł ubezpieczenia. W tym kontekście zasadnicze znaczenie mają ustalenia dotyczące umów zlecenia zawarte z podmiotami: J.1 Sp. z o.o. Sp.k. (aktualnie J. Sp. z o.o.), z P. Sp. z o.o. oraz z J.1 sp. z o.o. W tych spółkach ubezpieczony otrzymywał wynagrodzenie w dłuższym przedziale czasu niż jeden miesiąc, przy czym w przypadku rozbicia wynagrodzenia na poszczególne miesiące jego wysokość nie przekroczyłaby wynagrodzenia minimalnego.

W świetle art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej, osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów zlecenia, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tej umowy, która powstała (została zawarta) najwcześniej. Artykuł 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej stanowi, że taka osoba może dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub

wybranych, tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 2c i 7. Z kolei z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika, że zleceniobiorca, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, spełniający zarazem warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów (na przykład innych umów zlecenia), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej (o obowiązkowym podleganiu ubezpieczeniom z innych tytułów) nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Należy zauważyć, że problem podnoszony w niniejszej skardze kasacyjnej był już wielokrotnie rozpoznawany przez Sąd Najwyższy w sprawach o analogicznym lub zbliżonym stanie faktycznym i między tymi samymi stronami (lecz w odniesieniu do innych ubezpieczonych) co w rozpoznawanej sprawie, m.in. wyrokami: II USKP 15/22 z 17 stycznia 2023 r., LEX nr 345921, z 13 lipca 2022 r., II USKP 225/21, LEX nr 3480465, z 22 października 2020 r., II UK 337/19 (LEX nr 3276981) i II UK 362/19 (LEX nr 3068803), z 27 stycznia 2021 r., II USKP 2/21 (LEX nr 3112885) i II USKP 3/21 (LEX nr 3112913), z 4 lutego 2021 r., II USKP 14/21 (LEX nr 3117733), z 17 marca 2021 r., II USKP 95/21 (LEX nr 3149317), z 14 kwietnia 2021 r., II USKP 111/21 (LEX nr 3224267), z 26 maja 2021 r., II USKP 99/21 (LEX nr 3245380), z 7 października 2021 r., II USKP 169/21 (LEX nr 3262209), z 29 listopada 2021 r., II USKP 78/21 (LEX nr 3274887), z 30 listopada 2021 r., II USKP 83/21 (LEX nr 3275168).

W powyższych wyrokach Sąd Najwyższy sformułował jednoznaczne stanowisko, które podziela również Skład orzekający w niniejszej sprawie, że z przywołanych przepisów wynika, iż generalnie podstawą do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi jest najwcześniej zawarta umowa (art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej). Zleceniobiorcy przysługuje ponadto wybór co do dobrowolnego ubezpieczenia z tytułu pozostałych umów (art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej). Należy jednak uwzględnić przy tym – jako *lex specialis* („z zastrzeżeniem”) – art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Zastrzeżenie „odsyłające” do

art. 9 ust. 2c, przy uwzględnieniu gramatycznych reguł wykładni, należy rozumieć w ten sposób, że sytuacja prawna zleceniobiorcy jest regulowana treścią art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej (dobrowolność co do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmiany tytułu ubezpieczeń) tylko wtedy, gdy nie będzie wypełniała hipotezy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Tym samym sytuacja prawna omawianej osoby w pierwszej kolejności powinna być oceniana przez pryzmat regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i dopiero wówczas, gdy hipoteza normy prawnej zawartej w tym przepisie nie zostanie spełniona, sytuacja ta będzie uregulowana wprost normą wynikającą z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, która *a contrario* formułuje zasadę, zgodnie z którą zleceniobiorca nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu drugiej i ewentualnych kolejnych umów zlecenia. Innymi słowy, ocena sytuacji prawnej zleceniobiorcy dokonywana z uwzględnieniem regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej powinna „wyprzedzać” ocenę dokonywaną wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy systemowej (tak, odnośnie do art. 9 ust. 4a ustawy systemowej i sytuacji prawnej zleceniobiorców uprawnionych do emerytury lub renty wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z 21 marca 2019 r., II UK 548/17, LEX nr 2638597).

Przepis art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zasady tej nie stosuje się wówczas, gdy łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy - zlecenia lub z innych tytułów – np. w wyniku wyboru, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej – osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę. Innymi słowy, wybór dodatkowych tytułów ubezpieczenia, o których mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej, możliwy jest pod warunkiem, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest co najmniej równa kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jeżeli tak nie jest, art. 9 ust. 2c ustawy systemowej nakazuje uwzględniać - poza najwcześniej zawartą umową - także inne tytuły (tu: umowy zlecenia), tak aby

podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła co najmniej kwotę minimalnego wynagrodzenia.

W wyroku z 12 grudnia 2023 r., II USKP 57/22 (LEX nr 3642369) Sąd Najwyższy podkreślił, że art. 9 ust. 2 zdanie 2 ustawy systemowej, zastrzegający pierwszeństwo art. 9 ust. 2c, zawarte jest w art. 9 poświęconym uregulowaniu sytuacji zbiegu tytułów (w rozdziale drugim ustawy systemowej pt. „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, podczas gdy zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne uregulowano w rozdziale trzecim ustawy systemowej (odnośnie do umowy zlecenia art. 18 ust. 3 w związku z ust. 1 ustawy systemowej). W tym kontekście należy uznać, że odwołanie w art. 9 ust. 2c ustawy systemowej do minimalnej wysokości podstawy wymiaru składek służy jedynie przełamaniu ogólnej zasady z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej i obligatoryjnemu uwzględnieniu różnych tytułów tak, aby podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła wysokość nie niższą od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Zgodnie z art. 18 ust. 3 tej ustawy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. W uchwale składu siedmiu sędziów z 10 września 2009 r., I UZP 5/09 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 71) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że niewypłacone pracownikowi wynagrodzenie za pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, gdyż nie jest prawnie możliwe uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jakichkolwiek należności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychód ten zaś powstaje dopiero w momencie rzeczywistego otrzymania lub postawienia go do dyspozycji pracownika, stąd przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne istotne jest, czy powstał przychód z tytułu stosunku pracy, a więc czy nastąpiła wypłata należności lub jej postawienie do dyspozycji ubezpieczonego.

Za trafny należy uznać pogląd wyrażony w przytoczonych wyżej wyrokach, że stosując art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, użyte w tym przepisie pojęcie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” nie można interpretować, posługując się art. 18 ust. 1 ustawy systemowej i utożsamiać go z przychodem zdefiniowanym w art. 4 pkt 9 tej ustawy. Należy bowiem zwrócić uwagę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego użyty w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej zwrot „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 lutego 2013 r., I UK 484/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 28; z 18 kwietnia 2018 r., III UK 54/17, LEX nr 2555096; z 13 grudnia 2018 r., I UK 58/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 88). W stanowisku tym podkreśla się, że ustawodawca posłużył się w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej pojęciem „podstawy wymiaru składek” w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 tej ustawy. Biorąc pod uwagę odrębność instytucji uregulowanych w art. 9 ust. 1a oraz w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej należy uznać, że w powołanych przepisach ustawodawca nadaje temu pojęciu różną treść normatywną. Przede wszystkim art. 9 ust. 1a został umieszczony w Rozdziale drugim ustawy systemowej, zatytułowanym „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, który - jak sam tytuł wskazuje - reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej). Zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, w tym podstaw ich wymiaru (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej), zostały odrębnie uregulowane w Rozdziale trzecim tej ustawy. W związku z tym należy rozdzielić samą instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowemu od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz ich podstawy wymiaru. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej), którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a ustawy systemowej w sytuacji,

gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej.

Te same argumenty wskazują, że również i „podstawa wymiaru składek” z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika z treści zawartej umowy o świadczenie usług i faktycznego jej wykonywania. Nie jest przy tym istotne, że dopiero od 1 stycznia 2017 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 1265), które wprowadziły w odniesieniu do umów zlecenia minimalną stawkę godzinową oraz zasadę, zgodnie z którą w przypadku umów zawartych na czas dłuższy niż 1 miesiąc, wypłaty wynagrodzenia w wysokości wynikającej z wysokości minimalnej stawki godzinowej dokonuje się co najmniej raz w miesiącu (art. 8a ust. 6 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę). Obowiązujące przed tą datą przepisy odnoszące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę, przy uwzględnieniu art. 85 § 2 k.p. (wypłaty wynagrodzenia za pracę dokonuje się co najmniej raz w miesiącu, w stałym i ustalonym z góry terminie), dotyczyły minimalnego wynagrodzenia za miesiąc pracy. Z tym unormowaniem koresponduje ustawa systemowa, która w stosunku do wszystkich płatników (a nie tylko pracodawców) wprowadza wymóg raportowania co miesiąc o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt 4 tiret b). Ten aspekt decyduje o sposobie rozumienia art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, a konkretnie o tym, że porównanie podstawy wymiaru składki z minimalnym wynagrodzeniem za pracę następuje w ujęciu miesięcznym.

Podsumowując przedstawione stanowisko, należy uznać, że podstawa wymiaru składki w danym miesiącu stanowi iloczyn umówionej stawki godzinowej przemnożonej przez liczbę godzin przepracowanych w tym miesiącu, niezależnie od tego, jak strony się umówiły w zakresie terminów płatności wynagrodzenia.

Ponieważ sprawa nie dotyczy wysokości składki, ubocznie jedynie wyrazić można pogląd, że art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty

minimalnego wynagrodzenia za pracę. Ustawa nie wskazuje przy tym, że chodzi jedynie o „częściowe” podleganie ubezpieczeniom z innych tytułów. Oznacza to, że jako podstawę wymiaru składek należy uwzględnić cały przychód z kolejnej umowy - zlecenia, a nie tylko jego część, która uzupełnia przychód z umowy pierwszej do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Z przepisu nie wynika także, aby granicą podstawy wymiaru składek miała być kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Kwota ta ma bowiem znaczenie tylko dla zastosowania reguły szczególnej z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, stanowiąc element jej hipotezy. Nie jest ona natomiast wskazana w jej dyspozycji. W konsekwencji należałoby uznać, że obciążony składką na ubezpieczenia jest cały przychód z umowy - zlecenia stanowiącej na mocy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej kolejny tytuł ubezpieczenia.

Mając na uwadze powyższe argumenty, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

[SOP]

[a!]